

VASTUULLISUUSRAPORTOINNIN KEHITYS SUOMALAISSA TEOLLISUUS- ALAN YRITYKSISSÄ

Lappeenrannan–Lahden teknillinen yliopisto LUT

Kauppatieteiden kandidaatintutkielma

2022

Krista Tuomainen

Tarkastaja: Sanna Heinänen

TIIVISTELMÄ

Lappeenrannan–Lahden teknillinen yliopisto LUT

LUT-kauppakorkeakoulu

Kauppätieteet

Krista Tuomainen

Vastuullisuusraportoinnin kehitys suomalaisissa teollisuusalan yrityksissä

Kauppätieteiden kandidaatintutkielma

42 sivua, 2 kuvaa ja 3 taulukkoa

Tarkastaja: Tutkijaopettaja Sanna Heinänen

Avainsanat: vastuullisuus, yritysvastuu, vastuullisuusraportointi, yritysvastuuraportointi

Tämä kandidaatintutkielma tutkii vastuullisuusraportoinnin kehitystä suomalaisissa teollisuusalan yrityksissä vuosina 2010 ja 2020. Tutkimuksen tavoitteena on tutkia vastuullisuuden mittaamisen, tavoitteiden ja osa-alueiden painotuksen kehitystä. Vastuullisuusraportoinnin ongelmana on ollut pitkään yhtenäisten viitekehysten puute, mikä on tehnyt yritysten vastuullisuusraporttien vertailusta hankalaa. Vastuullisuuskeskustelu on kuitenkin voimistunut viime vuosikymmenenä ilmastonmuutoksen pahenemisen kuin myös politiikan saralla, mikä on lisännyt yritysten painetta vastuullisuusraportointiin.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, jossa analyysimenetelmänä oli sisällönanalyysi. Aineistona oli kolmen suomalaisen teollisuusalan suuryityksen vastuullisuusraportit vuosilta 2010 ja 2020. Yhteensä aineistona oli kuusi vastuullisuusraporttia, joista kolme oli vuodelta 2010 ja kolme vuodelta 2020.

Tuloksien perusteella vastuullisuusraportointi on muuttunut kokonaisvaltaisemmaksi ja se on enemmän osana yrityksen strategiaa. Raportointityökalut ja vastuullisuuden mittaaminen oli samankaltaistunut yritysten välillä, mikä on myös ollut yleisesti tavoite vastuullisuusraportoinnin kehittämiseksi. Yritysten vastuullisuustavoitteet olivat kehittyneet pidempiaikaisiksi ja abstrakteimmiksi tavoitteiksi. Toisaalta vastuullisuusraportoinnissa oli edelleen havaittavissa hajontaa, mikä vaikeutti raporttien vertailua. Raporttien muoto ei ollut yhtenäinen, ja esimerkiksi painotus oli erilainen, vaikka kaikki yritykset käsittelivät sosiaalista, taloudellista ja ympäristöllistä näkökulmaa.

ABSTRACT

Lappeenranta–Lahti University of Technology LUT

School of Business and Management

Business Administration

Krista Tuomainen

Development of sustainability reporting in Finnish industrial companies

Bachelor's thesis

2022

42 pages, 2 figures and 3 tables

Examiner: Associate Professor Sanna Heinänen

Keywords: sustainability, csr, sustainability reporting, corporate responsibility reporting

This thesis is a study on the development of sustainability reporting in Finnish industrial companies in 2010 and 2020. The aim is to research how reporting tools, measuring sustainability and sustainability goals have changed in a decade. In addition, the study focuses on how social, environmental and economic aspects are emphasized in the reports. The problem of sustainability reporting has long been the lack of common universal frameworks, which has made it difficult to compare sustainability reports. However, the debate on responsibility has intensified in the last decade in the field of worsening climate change as well as politics, which has increased the pressure on companies to report on responsibility.

The study was conducted as a qualitative study using content analysis as the method of analysis. The material was the sustainability reports of three major Finnish industrial companies in 2010 and 2020. In total, the material consisted of six sustainability reports, three of which were from 2010 and three from 2020.

Based on the results, sustainability reporting has become more comprehensive and is more part of the company's strategy. Reporting tools and the measurement of responsibility had become similar between companies, which has also been a common goal in the development of sustainability reporting. The corporate responsibility goals had developed into longer-term and more abstract goals. On the other hand, there were still dispersion in the sustainability reporting, which made it difficult to compare the reports. The format of the reports was not uniform and, for example, the emphasis was different, although all companies addressed the social, economic and environmental aspects.

Sisällysluettelo

1	Johdanto.....	5
1.1	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	6
1.2	Tutkimusmenetelmä ja -aineisto	7
1.3	Teoreettinen viitekehys	8
1.4	Tutkimuksen rakenne	9
2	Vastuullisuusraportointi	10
2.1	Näkökulmia vastuullisuusraportointiin	12
2.2	Mittaaminen	13
2.2.1	Viitekehukset	15
2.2.2	Standardit.....	16
2.2.3	Arvostelut ja indeksit.....	17
2.3	Vastuullisuusraportoinnin kehitys.....	17
3	Tutkimusmenetelmä	20
3.1	Käytetty tutkimusmenetelmä	20
3.2	Kohdeyritykset	21
3.3	Aineiston keruu	22
4	Tulokset	24
4.1	Mittaaminen ja raportointityökalut	24
4.2	Tavoitteet.....	27
4.3	Vastuullisuusraporttien painotus.....	29
4.4.	Vastuullisuusraportoinnin kehitys.....	31
5	Johtopäätökset	34
	Lähteet	38

1 Johdanto

Viime vuosikymmeninä on kiinnitetty huomiota siihen, että yrityksen liiketoiminnoilla on vaikutusta myös sen toimintaympäristön ulkopuolella (Aras & Crowther 2008). Yhä useampi yritys on tietoinen taloudellisten, sosiaalisten ja ympäristöllisten toimiensa vaikutuksista sekä niiden mahdollisuuksista ja haasteista (Searcy 2016). Lisäksi sidosryhmien aktiivisuus, kasvava median rooli ja skandaalit ovat johtaneet läpinäkyvän, luotettavan ja vastuullisen liiketoiminnan kysynnän kasvuun (Rasche, Morsning & Moon 2017, 188). Kansainvälisten järjestöjen, hallitusten ja teollisuusalojen kiinnostuksen myötä on kehitetty erilaisia menetelmiä, joilla suojellaan ympäristöä ja luonnonvaroja (Christofi, Cristofi & Sisaye 2012).

Vastuullisuusraporttien avulla havainnollistetaan yrityksen laajempaa vastuuta yhteiskunnassa sekä tiedotetaan sidosryhmiä siitä, millä tavoin yritys on osallisena kestävän kehityksen edistämisessä (Rasche et al. 2017, 188). Vastuullisuusraportointi on lisääntynyt eniten 2000-luvun loppupuoliskolla, mutta kehitys on jatkunut tasaisesti myös 2010-luvulla. Esimerkiksi vuonna 1993 vain noin 12 prosenttia yrityksistä harjoitti vastuullisuusraportointia, kun taas vuonna 2020 vastaava luku oli 80 prosenttia. (KPMG 2020)

Vaikka itse vastuullisuusraportointitrendi ei ole kasvanut yhtä paljon kuin 2000-luvun alussa, on vastuullisuustrendi saanut monella tavalla tilaa mediassa ja politiikassa 2010-luvulla. Viime vuosikymmenen aikana on solmittu kansainvälisiä kestävästä kehityksestä edistäviä sopimuksia, kuten Pariisin ilmastopöytäkirja ja YK:n 17 kestävä kehityksen tavoitetta (United Nations Climate Change 2021; Yhdistyneet kansakunnat 2021). Vastuullisuusraportteja on ilmestynyt jo ennen 2010-lukua, mutta niiden luonne on todennäköisesti muuttunut kuluessa vuosikymmenellä vastuullisuustrendin voimistuessa. Kyselytutkimuksissa on esimerkiksi huomattu, että monimuotoisuus, työolot ja palkka sekä muovi ja kiertotalous ovat nykyään kasvavassa roolissa vastuullisuusraporteissa (KPMG 2020).

Viime vuosina moni yritys on lisännyt vastuullisuuden huomioimisen strategiseen suunniteluunsa sekä luonut vastuullisuuskäytäntöjä (Searcy 2016). Vastuullisuusraportoinnin suosion kasvun takana on myös erilaisten raportoinnin työkalujen kehitys viimeisen parin vuosikymmenen aikana (Siew 2015). Yrityksiä rohkaistaan raportoimaan vastuullisuudestaan käyttäen siihen kehitettyjä työkaluja ja mittareita, jotta vastuullisuusraportointi olisi yhtenäistä ja vertailtavaa (World Economic Forum 2020).

Tämä tutkimus keskittyy tutkimaan vastuullisuusraportoinnin kehitystä sekä vertailemaan vuosikymmenen aikana tapahtunutta muutosta yritysten vastuullisuusraporttien avulla. Lisääntyneen vastuullisuuskeskustelun myötä on oletettavaa, että myös itse raportointi yrityksissä olisi muuttunut. Tutkimuksessa pyritään myös analysoimaan, miten kokonaisvaltaisesti yritykset ovat omaksuneet vastuullisuuden osaksi liiketoimintaansa.

1.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten vastuullisuusraportointi, sen mittaaminen ja yritysten vastuullisuustavoitteet ovat kehittyneet viime vuosikymmenen aikana. Teollisuusala kattaa suuren osan Suomen yrityksistä (Tilastokeskus 2021a), minkä takia tähän tutkimukseen on haluttu valita Suomen viennin kannalta merkittäviä yrityksiä. Esimerkiksi vuonna 2019 teollisuusalan liikevaihto oli suurin verrattuna muihin Suomen toimialoihin, minkä lisäksi teollisuusalan tuotteet olivat euromääräisesti mitattuna suurin viennin tulonlähde (Tilastokeskus 2021b). Kohdeyritysten vastuullisuusraportoinnilla olisi todennäköisesti paljon merkitystä sidosryhmille sekä Suomen sisäisesti että kansainvälisesti. Vertailemalla kahta vuotta päätellään, millä osa-alueilla ja miten kehitystä on tapahtunut. Tutkielman pääkysymys on:

Miten vastuullisuusraportointi on kehittynyt suomalaisissa teollisuusalan yrityksissä vuosina 2010 ja 2020?

Lisäksi tutkielmassa vastataan kolmeen pääkysymystä tarkentavaan tutkimuskysymykseen:

Millä tavoin vastuullisuutta on mitattu?

Mitä vastuullisuuden osa-alueita vastuullisuusraporteissa painotetaan?

Miten yritysten tavoitteet ovat muuttuneet tutkittuina vuosina?

1.2 Tutkimusmenetelmä ja -aineisto

Tutkimus toteutetaan laadullisena tutkimuksena, jossa analyysimenetelmänä on sisällönanalyysi. Sisällönanalyysin tavoitteena on antaa tiivistetty kuvaus tutkitusta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103). Yleisesti ottaen laadullisessa tutkimuksessa on tarkoituksena korostaa kontekstin ja ajan merkitystä, eikä tehdä yleistyksiä (Lapan, Quartaroli & Riemer 2012, 3). Tässä tutkimuksessa tutkitaan nimenomaisesti vastuullisuusraportoinnin kehitystä suomalaisissa teollisuusalan pörssiyrityksissä. Tutkimuksen aineisto koostuu Stora Enson, Kemiran ja Koneen vuosikertomuksista, vastuullisuusraporteista ja muista dokumenteista, jotka selvittävät yrityksen vastuullisuustoimia. Jokaisen yrityksen vastuullisuusraportit tutkitaan vuosilta 2010 ja 2020, eli tutkimuksen aineistona on yhteensä 6 vastuullisuusraporttia.

Aineistoa analysoidaan tutkielman teoriaosan avulla ja peilataan kehitystä aiempaan kehityskaareen. Yritysten raporteista pyritään löytämään yhteneviä ja erilaisia piirteitä, joiden avulla voidaan analysoida vastuullisuusraportoinnin kehitystä. Lisäksi tutkitaan, millä työkaluilla vastuullisuutta on mitattu, missä laajuudessa, ja miten ne linjautuvat kansainvälisten standardien kanssa. Raporttien välillä pyritään myös vertailemaan painotuksia taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristöllisen näkökulman välillä. Tavoitteena on tutkia, ovatko yritykset samankaltaistuneet raporteissaan, painottavatko he samoja asioita, ja käyttävätkö he samoja mittaristoja. Aineiston haasteena on se, että vastuullisuusraporttien muoto ei ole ennalta määritelty, joten yritykset toteuttavat vastuullisuusraportoinnin omalla tavallaan.

1.3 Teoreettinen viitekehys

Teoreettisessa viitekehyksessä vastuullisuusraportoinnin kehitys jaetaan kolmeen osaan. Nämä osa-alueet esiintyvät keskeisesti myös tutkimuskysymyksissä ja teoriaosassa. Lisäksi empiriaosassa aineistoa analysoidaan teoreettisen viitekehysten avulla. Vastuullisuusraportoinnin kehitystä tarkastellaan siis tavoitteiden, raportointityökalujen sekä vastuullisuusraporttien painotuksen pohjalta. Tavoitteiden muuttumisen avulla tutkitaan yrityksen omaa näkökulmaa vastuulliseen liiketoimintaan ja tämän kehittämiseen. Raportointityökalut linkittyvät puolestaan voimakkaasti vastuullisuuden mittaamiseen, jonka alaosiaina ovat erilaiset standardit, viitekehykset ja indeksit. Yksi tutkimuksen tavoitteista on selvittää, millaisia raportointityökaluja yrityksillä on käytössään, ja miten ne ovat muuttuneet tutkitulla aikavälillä. Kolmantena osiona on vastuullisuusraportoinnin osa-alueet ja painotus, jossa tutkitaan, miten sosiaalinen, ympäristöllinen ja taloudellinen näkökulma toteutuvat kohdeyritysten raporteissa.

Vastuullisuusraportoinnin kehityksen tutkiminen on rajattu raportoinnin tekniseen osa-alueeseen, joten ulkopuolisten tekijöiden, esimerkiksi kansainvälisten järjestöjen painostusta ei tarkkailla tässä tutkimuksessa. Vastuullisuusraporttien teknisen näkökulman avulla pyritään tutkimaan, miten nämä tiedot vaikuttavat raportoinnin ulosantiin ja kuinka sitoutuneita yritykset ovat vastuulliseen liiketoimintaan.

Kuvio 1: Teoreettinen viitekehys

1.4 Tutkimuksen rakenne

Tutkielma koostuu viidestä osasta. Johdannon jälkeisessä toisessa osassa käsitellään vastuullisuusraportointiin liittyvä kirjallisuus ja keskeiset käsitteet. Kolmannessa osassa käsitellään tutkimusmenetelmä, tutkimusaineisto ja aineiston keruumenetelmä. Neljännessä osassa keskustellaan tutkimuksen tuloksista ja aineiston löydöksistä. Viidennessä osassa kerrotaan tutkimuksen johtopäätökset sekä keskustellaan mahdollisista jatkotutkimusaiheista.

2 Vastuullisuusraportointi

Vastuullisuus-käsite on levinnyt laajalle käyttöön niin globalisaation kuin yrityksen suorituskyvyn keskustelussa. Vastuullisuus tarkoittaa käytännössä sitä, että yhteiskunnan ei tulisi käyttää enemmän luonnonvaroja, kuin mitä voidaan uudelleenkäyttää. (Aras & Crowther 2008) Yritysvastuussa on kyse yrityksen ja ympäristön välisestä suhteesta, minkä takia on haastavaa hallita tämän suhteen molemminpuolisia odotuksia (Ellerup Nielsen & Thomsen 2007). Kokonaisvaltainen yritysvastuuseen sitoutuminen vaatii koko organisaation mukanaolon, sekä sen, että strateginen päätöksenteko on mukana. Tällainen sitoutuminen on erityisen tärkeää esimerkiksi kiistanalaisille aloille, kuten öljyalalle, jotta luottamus ja vakuuttavuus säilyvät sidosryhmien silmissä. (Arena, Bozzolan & Michelon 2015) Yritysvastuusta tiedottaminen on yksi keino, jolla voidaan kommunikoida sidosryhmille yrityksen sitoutumisesta vastuullisuuteen ja ympäristöystävällisyyden parantamiseen (Tschopp & Huefner 2015).

Vastuullisuusraportoinnin tarkoituksena on kuvata yrityksen selvitystä liiketoimintansa sosiaalisesta, taloudellisesta ja ympäristöllisestä vaikutuksesta ja suorituskyvystä. Tavoitteena on myös tuoda ilmi laajempaa vastuuta yhteiskunnalle sekä vastata työntekijöiden, asiakkaiden, toimittajien ja sijoittajien tarpeisiin. (Rasche et al. 2017, 187-188, 201; Tschopp & Huefner 2015) Lisäksi vastuullisuusraportoinnin tavoitteena on tiedottaa sidosryhmiä, missä laajuudessa ja miten he ovat osallisena kestävän kehityksen edistämässä (Rasche et al. 2017, 187-188).

Yrityksen täytyy pystyä myös perustelemaan sisäisille ja ulkoisille sidosryhmille, miksi vastuullisuusraportointi on tärkeää ja mitä etua siitä on yritykselle (Ellerup Nielsen & Thomsen 2007). Käytännössä kaikki yritykset alleviivaavat yrityskumppanuuksien tärkeyttä sekä vuorovaikutusta sidosryhmien kanssa. Sidosryhmien vuorovaikutusta tutkitaan esimerkiksi työntekijäkyselyillä ja paneeleilla. (Kolk 2004) Yritys voi luoda vuorovaikutussuhteen sidosryhmien kanssa ottamalla esimerkiksi käyttöön tietyt säännöt tai suuntaviivat (Ellerup Nielsen & Thomsen 2007).

Yritysvastuu on kuitenkin kiistanlainen aihe, koska sillä on eri tarkoituksia eri ihmisille (Aras & Crowther 2008). Motiiveja vastuullisuusraportoinnille ovat muun muassa tavoitteiden seuraaminen, laajempi tietoisuus ympäristökysymyksistä, yrityksen viestiminen sisäisesti ja ulkoisesti, parempi uskottavuus ja maine sekä kustannussäästöjen tunnistaminen ja tehokkuuden lisääntyminen. Toisaalta syitä olla raportoimatta ovat esimerkiksi vastuullisuusraportin etujen epäileminen, kilpailijat eivät raportoivat, yrityksen asiakkaat eivät ole kiinnostuneet, johdonmukaisen tiedon ja mittarien valitseminen on vaikeaa tai sen ajatellaan vahingoittavan yrityksen mainetta. (Kolk 2004) Esimerkiksi Suomen yrityskulttuurista on todettu, että se on epäsuotuista vastuullisuusraportoinnille. Tutkimuksen mukaan sosiaalinen ja ympäristöllinen sitoutuminen tapahtuu ”hiljaisuudessa” ja sitä pidetään itsestäänselvytenä, jolloin valtion pyrkimykset yhteiskuntavastuun edistämiseksi ovat olleet riittämättömiä. Myös vahva sääntely ja valtio-omisteisuus vähentävät yritysten kiinnostusta vapaaehtoihin toimiin. (Fifka & Drabble 2012)

Vastuullisuusraportit voivat myös olla toisinaan ennemmin toteamuksia ilman todellisia tekoja tai käytäntöjä, eikä yrityksellä ole aikomusta integroida yritysvastuuta osaksi yrityksen normaaleja prosesseja ja käytäntöjä. Toisaalta ne yritykset, joissa raportointi on osa rutiinia, tulee vastuullisuusraportoinnista todennäköisesti pysyvä käytäntö. Kun vastuullisuusraportointi on osa rutiinia, huomataan sen taloudelliset vaikutukset myös todennäköisemmin. (Kolk 2003) Ei kuitenkaan ole olemassa yksiselitteistä tapaa, jolla voitaisiin erottaa viherpesu ”todennäköisestä” raportoinnista, joka kuvaa todellista suorituskykyä (Kolk 2004).

Globalisaation sosiaaliset ja ympäristölliset haittapuolet ovat saaneet monikansalliset yritykset raportoimaan toiminnastaan, jotta ne ehkäisisivät kansainvälisen kaupan ja tuotannon haittoja (Kolk, 2003). Fortanier, Kolk & Pinkse (2011) esittävät, että monikansalliset yritykset noudattavat kansainvälisiä standardeja, koska ne toimivat kansainvälisessä ympäristössä, ja voivat myös vastata toimielinten välisiin yhteensopimattomuuksiin. Standardien käyttö viittaa siis tehokkuuden, maineen ja uskottavuuden tarpeeseen (Fortanier et al. 2011). Vastuullisuusraportointia voidaan hyödyntää yrityksen sisäisesti muun muassa kustannussäästöjen arvioimisessa ja työntekijöiden motivoimisessa. Ulkoisesti vastuullisuusraportointi voi parantaa yrityksen mainetta ja luoda suhteita toimitusketjussa. (Tschopp & Huefner 2015)

Eri valtiot ovat alkaneet myös tekemään vastuullisuusraportoinnista lakeja sekä tukemaan vapaaehtoista raportointia. Suosituksia on luotu niin valtioiden, kansainvälisten liittoumien kuin myös kansalaisjärjestöjen toimesta. Euroopassa vastuullisuusraportointi on usein säänneltyä ja valtioiden suosittamaa. (Kolk 2003) Vastuullisuusraportoinnista on säädetty EU:ssa direktiivillä ensimmäisen kerran vuonna 2014 ja Suomessa lailla 2016 (Euroopan Unioni 2014; Työ- ja elinkeinoministeriö 2021). Standardisointi auttaa viitekehysten luomisessa, mittaamisessa ja vertailussa, mutta saattaa aiheuttaa monikulttuurisessa kontekstissa sen, että yritys jättää huomioimatta tietyt aiheet (Fifka & Drabble 2012).

Vuonna 2007 tehdyssä tanskalaisessa casetutkimuksessa huomattiin, että kuusi tutkittua yritystä tekivät hyvin erilaisia vastuullisuusraportteja. Raporttien aiheita olivat muun muassa työntekijät, yhteisö, ympäristö, yhteiskunta, corporate governance ja vastuullisuuden mittaaminen. Yritykset käyttivät kuitenkin eri strategioita ja painottivat eri asioita raporteissaan. Osa yrityksistä piti tärkeänä vastuullisuuden mittaamista ja vastuullisuustoimien kehittämistä. Toiset taas keskittyivät tuottoihin ja toiset ihmisläheisempään lähestymistapaan. Osa yrityksistä oli myös hyvin kunnianhimoisia yritysvastuun suhteen ja toiset eivät. Toisin sanoen se, mitä yritys pitää relevanttina vastuullisuusraportoinnistaan vaihteli paljon ja pääpointit vaihtelivat reilusti. (Ellerup Nielsen & Thomsen 2007) Vaikka kyseinen tutkimus on jo 14 vuotta vanha, kuvaa se hyvin sitä, miten ei-organisointua vastuullisuusraportointi on ollut, ja miten raporttien vertailu on hankalaa esimerkiksi ulkopuolisen sijoittajan silmin.

2.1 Näkökulmia vastuullisuusraportointiin

Esimerkiksi GRI ja AccountAbility -viitekehysten mukaan vastuullisuusraportin tulisi sisältää yrityksen merkittävimmät taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristölliset vaikutukset, jotka ovat myös relevantteja sidosryhmille, yhteiskunnalle sekä olennaista yrityksen suorituskyvyn arvioimiselle (Rasche et al. 2017, 189). Elkingtonin (1997) luoma triple bottom line (TBL) on yksi käytetyimmistä vastuullisuuden teorioista. TBL jakaa vastuullisuuden taloudelliseen, sosiaaliseen ja ympäristölliseen näkökulmaan. Ajatuksena on, että yrityksen menestystä voidaan mitata taloudellisen suorituskyvyn mittaamisen lisäksi myös sosiaalisen, eettisen ja ympäristöllisen näkökulman kautta. (Norman & MacDonald 2004) Harva yritys

kuitenkaan käyttää taloudellista, sosiaalista, hallinnollista ja ympäristöllistä ulottuvuutta kokonaisvaltaisesti toiminnassaan (Jitmaneroj 2016).

TBL:n kannattajien mukaan sosiaalista ja ympäristöllistä suorituskykyä voi mitata suhteellisen objektiivisesti, joten yritysten tulisi hyödyntää tuloksia ja raportoida niistä. Toisaalta TBL:n käyttäviä yrityksiä on kuitenkin kritisoitu siitä, että ne käyttävät TBL:ää maineensa kiillottamiseen sekä brändi-imagoon, jotta kyseiset yritykset näyttäisivät haluttavammilta markkinoilla. (Norman & MacDonald 2004)

Perinteinen vastuullisuuden kolmijako voi olla liian suoraviivainen, jos vastuullista toimintaa tarkastellaan vain jakamalla yrityksen toiminnot erikseen jokaisen ulottuvuuden alle. Lozano & Huising (2011) ovat ehdottaneet mallia, jossa TBL:n ulottuvuuksien alle sijoitettavat toiminnot, kuten turvallisuus ja biodiversiteetti, voisivat liittyä esimerkiksi pelkän ympäristöllisen näkökulman sijasta myös sosiaaliseen näkökulmaan. Tällä tavoin yritys voisi uudistaa ja laajentaa ohjeviivojaan, minkä lisäksi vastuullisuudesta tulisi integroidumpaa ja lisäisi yrityksen panosta kestävään kehitykseen. (Lozano & Huisingh 2011) Lisäksi yrityksen on hyödyllistä tunnistaa, miten TBL:n kolme ulottuvuutta palvelevat sitä, ja mitkä tekijät tuovat heille eniten arvoa. Esimerkiksi teollisuusaloilla sosiaalisen ulottuvuuden on tutkittu olevan tärkein tekijä. (Jitmaneroj 2016) Yleisimmät raporttien sosiaalisen suorituskyvyn mittarit liittyvät terveyteen ja turvallisuuteen, onnettomuuksien ja loukkaantumisen yleisyyteen. Lisäksi aiheena ovat myös yhteisön menot ja työvoiman rakenne. (Kolk 2004)

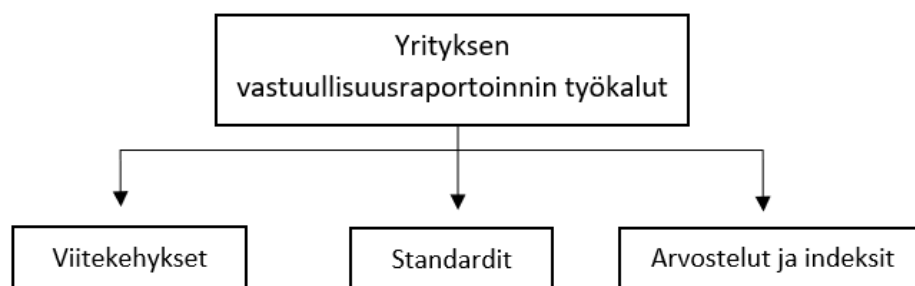
2.2 Mittaaminen

Yrityksillä ei ole olemassa vakiintunutta vastuullisuusraportoinnin viitekehystä, vaan suuntaviivoja, jotka ohjaavat yritys vastuun viestimisestä. Ymmärtämättömyys vastuullisuudesta ja sen terminologiasta ovat aiheuttaneet yrityksille vaikeuksia luoda pitäviä raportointistrategioita. (Ellerup Nielsen & Thomsen 2007) Yksi vastuullisuusmittaristojen ongelmista on standardisoinnin puuttuminen kriteeristön ja metodologian muodossa. Lisäksi yritykset

voivat ”piiloutua” mittaristojen taakse, jolloin todellinen näyttö niiden vastuullisuustoimista jää puuttumaan ja koko toiminta voidaan nähdä viherpesuna. (Siew 2015)

Jokainen vastuullisuusraportointia harjoittava yritys toteuttaa siis raporttinsa omalla tavallaan, mikä on analysoinnin ja vertailun kannalta haastavaa (Christofi et al. 2012). Esimerkiksi taloudelliseen raportointiin verrattuna vastuullisuusraportoinnista puuttuu standardien perustuminen lakiin, sekä maailmanlaajuinen vastuullisuusraportoinnin tunnustus (Tschopp & Huefner 2015). Yritysvastuukirjallisuuden tavoitteena on harmonisoida kansainvälisiä standardeja, jotta yritykset parantaisivat vastuullisuusraportointiaan, ja vertailusta tulisi helppompaa (Fortanier et al. 2011).

Yrityksen vastuullisuusraportoinnin työkalut voidaan jakaa karkeasti kolmeen osaan: viitekehyksiin, standardeihin sekä arvosteluihin ja indekseihin. Viitekehysten tavoitteena on tarjota periaatteita, aloitteita ja suuntaviivoja raportointiin. Standardit ajavat samaa asiaa, mutta ovat muodollisemman dokumentin muodossa ja käsittelevät vaatimukset, tarkennukset ja piirteet. Puolestaan arvostelut ja indeksit ovat kolmannen osapuolen arviointia yrityksen vastuullisuuden tai ESG:n suorituskyvystä. (Siew 2015).

Kuvio 2: Yrityksen vastuullisuusraportoinnin työkalut (Siew 2015).

Eri organisaatiot ovat luoneet suuntaviivoja ja suunnitelleet malleja, joita yritykset voivat vapaaehtoisesti käyttää (Fortanier et al. 2011). Kansainvälisesti tunnustetuimpia standardeja ja viitekehyksiä ovat Global Reporting Initiative (GRI), AccountAbility AA100, UN Global Compact, OECD:n suuntaviivat, International Labor Organizationin käytännöt sekä

International Standard Organizationin ISO14001 (Tschopp & Huefner 2015). Huomionarvoisin näistä on GRI, jonka tavoitteena on parantaa vastuullisuusraportoinnin laatua, hyödyllisyyttä ja perusteellisuutta (Fortanier et al. 2011).

Milne ja Gray (2013) esittävät kuitenkin, että nykyisin paljon käytetyt ja tunnustetut periaatteet, kuten TBL ja GRI, ovat hyvin ongelmallisia. He selittävät kyseisten mittarien muokanneen organisaatiokäytäntöjä, minkä lisäksi niitä sekoitetaan liikaa myös kestävä kehityksen edistämiseen. Tutkimuksessa väitetään, että epätäydellisen TBL:n käyttö tekee yrityksen raportoinnista lähinäköistä, sisäänpäin kääntynyttä ja keskeneräistä. Yritysten väittämät ”vastuullisuusraportoinnista” ”vastuullisena olemisesta” ja ”kulkemisesta kohti vastuullisuutta”, osoittavat kuinka yhteiskunnallinen painostus pahentaa tätä ilmiötä. (Milne & Gray 2013)

TBL:n kyseenalaistaminen on kiistanalaista, mutta Milne ja Gray kokevat, että se sopisi paremmin ympäristökirjallisuuden kehittämiseen, eikä yritysten tapaan käyttää sitä vastuullisuuden synonyyminä (Milne & Gray 2013). Kritiikistä huolimatta kansainvälisten standardien on tutkittu lisäävän ja yhdenmukaistavan vastuullisuusraportointia. Kansainvälinen yhteistyö standardien luomiseen on tutkimusten mukaan ollut hyödyllistä, sillä monet monikansalliset yritykset ovat ottaneet käyttöön näitä standardeja. Kansainväliset ”vapaaehtoiset” standardit ovat myös vaikutusvaltaisia verrattuna maiden sisäiseen vastuullisuusraportoinnin lakisääteisyteen (Fortanier et al. 2011).

2.2.1 Viitekehykset

YK:n Global Compact koostuu kymmenestä peruseriaatteesta, jotka on jaettu ihmisoikeuksien, työvoiman, ympäristön ja korruption torjunnan alle. YK:n mukaan yritysvastuu pohjautuu yrityksen arvojärjestelmään ja periaatteisiin, joiden pitäisi täyttää velvollisuudet ihmisoikeuksien, työvoima, ympäristön ja korruption torjunnan aloilla. Kun yritys sisällyttää kymmenen peruseriaatetta strategiaansa, luo se rehellisyyden kulttuurin ja edesauttavat pitkän aikavälin menestystään. (Yhdistyneet kansakunnat 2021b)

YK:n Global Compact lanseerattiin vuonna 2000, tarkoituksenaan jakaa arvoja ja periaatteita, jotka tuovat inhimillisyyttä kansainvälisille markkinoille. Global Compact on ollut ainakin vielä vuonna 2015 maailman suurin yritysvastuualoite, kun yli 8000 yritystä ja 4000 muuta toimijaa on ollut osallisena yli 170 maassa. (Yhdistyneet kansakunnat 2015)

AccountAbilityn AA1000 standardit ovat periaatekeskeisiä viitekehyksiä, joita voivat käyttää kansainväliset yritykset, valtiot sekä muut julkiset ja yksityiset organisaatiot. AA1000-standardien avulla yritys voi kehittää, analysoida ja toteuttaa vastuullisuustavoitteita. Lisäksi niiden avulla voidaan luoda ja johtaa vastuullisuuteen liittyviä sidosryhmäsopimuksia ja -käytäntöjä. AA1000 lisää myös vastuullisuustavoitteiden edistymiseen liittyvän raportoinnin uskottavuutta. (AccountAbility 2021)

2.2.2 Standardit

Global Reporting Initiative eli GRI standardit on moduuleista koostuva standardisto, joka puolestaan jakaantuu kolmeen osaan: GRI Universal standards, GRI Sector standards ja GRI Topic standards. Niiden tarkoituksena on auttaa yrityksiä raportoimaan vastuullisuustoimintansa jäsennellyllä tavalla, mikä on myös läpinäkyvää sidosryhmille. GRI antaa yrityksille kansainvälisesti tunnustetun pohjan, jonka avulla yritys voi tiedottaa yritysvastuunsa toteutumista. (GRI 2021)

Ajatuksena on se, että yritys tunnistaa omat vahvuutensa ja vastuullisen toiminnan, sekä arvioi niiden vaikutuksia yhteiskunnalle. Yrityksen tulee myös priorisoida potentiaaliset raportoitavat aiheet, ja huomioida, että osa-alueita on käsitelty tarpeeksi laajasti. GRI-standardeja käyttäessä on myös ehdottoman tärkeää, että yrityksellä on kattavaa dataa vastuullisuustoimista, jotta raportointi on jäsennellyä ja uskottavaa. (GRI 2021).

ISO14000 on kansainvälisesti tunnustettu standardisarja, joka koostuu useammasta ympäristönäkökohtiin liittyvistä käytännöistä. Standardit toimivat eräänlaisina työkaluina, joita yritykset voivat käyttää ympäristöasioiden hallitsemiseksi. Standardin käyttöönotossa yritys

tarkkailee toimintaansa, jotta ympäristöasioiden edistäminen voidaan liittää osaksi strategiaa. (SFS 2021)

Yksi tunnetuimmista sarjan standardeista on ISO14001, jonka avulla voidaan hallita kokonaisvaltaisesti ja tavoitteellisesti ympäristöasioita sekä edistää kestävä kehitystä. Standardi määrittelee resurssit, prosessit ja menetelmät, jotka auttavat yritystä pysymään ympäristöavoitteissaan. (SFS 2021)

2.2.3 Arvostelut ja indeksit

DJSI koostuu useista suorituskykyä mittaavista testeistä, joita useat sijoittajat käyttävät vastuullisessa liiketoiminnassa. DJSI on hyvin eksklusiivinen, ja valitsee vain noin 10 % eri alojen vastuullisimmista toimijoista luetteloonsa. Testissä mitataan yritysten vastuullisuutta sekä annetaan pisteitä. (S&P Global 2021)

2.3 Vastuullisuusraportoinnin kehitys

Yritysvastuukeskustelu on jo alkanut 60-luvulla, josta se on vähitellen lisääntynyt. Erityisesti 70- ja 80-luvuilla julkaistiin paljon yritysvastuuseen liittyvää kirjallisuutta. (Carroll 2021) Yritysvastuu ja yritysvastuuraportointi on siis tunnettu yritysmaailmassa jo vuosikymmeniä, vaikka raportointi ja sen kiihtyminen on tapahtunut lähinnä vasta 2000-luvun alusta eteenpäin. 1900-luvun loppupuolella yrityksissä alettiin kiinnittämään huomiota erityisesti ympäristövastuullisuuteen eri ympäristökatastrofien siivittämänä, joista esimerkkinä Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuus. (Christofi et al. 2012) Toinen onnettomuus, joka edesauttoi vastuullisuusraportoinnin kehitystä, oli vuoden 1989 Exxon Valdezin öljyonnettomuus. Onnettomuutta seurasi sosiaalisesti vastuullisen sijoittamisen rahastot sekä ympäristöjärjestöt, joiden avulla ympäristöriskeihin liittyvä keskustelu tuli julkisemmaksi. Lisäksi sosiaalisen sijoittamisen asiantuntijat muodostivat ympäristövastuullisen talouden liiton (CERES), joka myöhemmin julkaisi ensimmäiset GRI-viitekehykset. (Rupley et al. 2017)

Kansainvälisen kaupan ja sijoittamisen kasvu on aiheuttanut yhteiskunnallisen ja säännellyn aukon, jonka haittapuolia kansalaisjärjestöt alkoivat huomauttamaan (Kolk 2003). Vastuullisuusraportoinnin nopealle kehitykselle ja standardisoinnille oli painetta ja kysyntää ilmastomuutoksen, ympäristökatastrofien ja sidosryhmien vaatimusten myötä (Christofi et al. 2012). Sidosryhmien painostus kasvoi erityisesti 1990-luvun loppupuoliskolla, minkä lisäksi yleinen epäilevä suhtautuminen yritysten vastuulliseen toimintaan kasvoi skandaalien myötä. Monikansalliset yritykset ovat näkyviä ja vaikutusvaltaisia, minkä takia ne ovat kohdanneet painostusta ja kritiikkiä. Jo 90-luvulta lähtien ne ovat joutuneet osoittamaan yhteiskuntavastuunsa toteutumista sekä raportoimaan siitä. (Kolk 2003)

Vastuullisuusaiheet ovat myös vaihtuvia ja aikaan sidottuja, sillä osa aiheista kasvattaa merkitystään, kun toiset taas laskevat (Zeisel 2020). Raportointi alkoi sosiaalisilla raporteilla, joissa kerrottiin yrityksen toiminnasta, tuotteista ja palveluista, sekä siitä, millaisia positiivisia ja negatiivisia vaikutuksia näillä on ollut yhteiskunnassa. 90-luvulla painotus siirtyi ympäristön suojelemiseen monien ympäristökatastrofien seurauksena. (Rasche et al. 2017, 195-196) Myös 2000-luvun alussa raporttien osuus, joissa käsiteltiin ympäristönäkökulman lisäksi sosiaalista ja taloudellista näkökulmaa olivat kasvussa (Kolk 2003). Carrollin (2012) mukaan vuosien 2000 ja 2020 välillä yritys vastuukeskustelu on siirtynyt siihen, kenelle yritys on vastuussa, mitä varten yritys vastuuta tehdään ja miten yritysten tulisi toimia vastuullisuusasioissa. Tutkimusten mukaan tällä aikavälillä yritys vastuuteema nousi suosioon ja sai myös kansainvälistä näkyvyyttä globalisaation myötävaikuttamana. (Carroll 2021)

Valtioiden painostus on myös kasvanut, ja monissa Euroopan maissa vastuullisuusraportointi on nykyään osittain pakollista. Yhdysvalloissa perustettiin vuonna 2011 SASB (Sustainability Accounting Standards Board) vastaavaan tarkoitukseen auttaa yrityksiä vastuullisuusraportoinnissa. (Tschopp & Nastanski 2014) Järjestö antaa vastuullisuusraportointiin liittyvää ohjausta, joka keskittyy materiaalisriskeihin ja toimialan mahdollisuuksiin. Järjestön tavoitteena on myös tunnistaa vastuullisuusongelmia, jotka lisäävät taloudellista riskiä, ja jotka voidaan huomata vain ei-taloudellisen tiedon pohjalta. (Rupley et al. 2017)

Ajatus ei-taloudellisen raportoinnin hyödyistä on kehittynyt, sillä nykyään ei-taloudellisen tiedon raportointi nähdään hyvänä liiketapana. Ei-taloudellinen raportointi (kuten vastuullisuusraportointi) tuo yritykselle asiakkaita, minkä lisäksi sidosryhmät vaativat strategisen tiedon yhdistämistä tulevaisuuden riskeihin ja mahdollisuuksiin. (Rupley et al. 2017) Vastuullisuusraportointi on kehittynyt viime vuosikymmeninä siihen suuntaan, että se tulee olemaan kiinteä osa laskentatoimen raportoinnin viitekehyksiä, kuten esimerkiksi taloudellinen raportointi ja sisäinen raportointi (Tschopp & Huefner 2015).

Vastuullisuusraportointi on vielä melko uutta verrattuna esimerkiksi taloudelliseen raportointiin. Taloudellinen raportointi on kehittynyt vertailtavaan ja luotettavaan muotoon viimeisen sadan vuoden aikana, joten vastuullisuusraportoinnin muotoutuminen on vielä vaiheessa. (Tschopp & Huefner 2015) Tällä hetkellä kehitys näyttää siltä, että integroitu raportointi tulee yleistymään yritysten keskuudessa. Integroidussa raportoinnissa yhdistyvät yrityksen rahoitus, talous, hallinto ja yhteisö, joiden avulla tunnustellaan tulevaisuuden strategiaa. Mitä tietoisemmiksi sijoittajat tulevat ei-taloudellisen tiedon saatavuudesta eri yritysten raporteissa, sitä todennäköisemmin he myös vaativat integroitua raportointia, joka yhdistää useamman raportin tiedot. (Rupley et al. 2017)

Vastuullisuusraporttien yhdenmukaistaminen on ollut jo pitkään tavoitteena, koska se parantaisi vertailtavuutta ja uskottavuutta. Ongelmana on kuitenkin se, että yhdenmukaistamistavoitteissa on mukana monta toimijaa: kansalaisjärjestöjä, valtioita ja yrityksiä. Lisäksi on todettava, että yksi vastuullisuusraportin malli ei välttämättä tyydytä kaikkien sidosryhmien tarpeita. (Tschopp & Nastanski 2014) Yritysvastuu ja sen toteuttaminen myös vaihtelevat maailmalla, minkä takia yksi yritysvastuumalli ei todennäköisesti soveltuisi kaikille (Carroll 2021).

3 Tutkimusmenetelmä

Tässä osiossa käsitellään tutkielman taustaa eli kohdeyrityksiä ja niiden toimintaympäristöä sekä tutkitaan aineiston tulkintaan vaikuttavia seikkoja. Lisäksi selvennetään käytettyä tutkimusmenetelmää ja siihen liittyviä käsitteitä. Viimeisenä käsitellään vielä itse tutkimusaineistoa ja sen piirteitä.

3.1 Käytetty tutkimusmenetelmä

Kuten johdannossa todettiin, tämä tutkimus toteutetaan laadullisena tutkimuksena, jossa analysointimenetelmänä on sisällönanalyysi. Kyseessä on aineistolähteinen analyysi, jossa pyritään luomaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95-97). Tutkimusta voidaan myös lähestyä elämäkerrallisesta lähestymistavasta, joka perustuu persoonallisiin dokumentteihin (esimerkiksi viralliset dokumentit) perustuvaan tutkimukseen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 217). Kokonaisuudessaan tutkielma on tapaustutkimus, jonka tarkoituksena on tutkia nykyajassa tapahtuvaa ilmiötä omassa toimintaympäristössään (Eskola & Suoranta 1998, 65). Tutkimus sijoittuu vastuullisuustrendeihin, josta tutkittavana ilmiönä on vastuullisuusraportoinnin kehitys valittujen vuosien välillä.

Aineiston analysoinnin tukena käytetään teoriaohjaavaa analyysia, jotta havainnot eivät vaikuta liian subjektiivisilta tai ennakkoluuloilta. Teoriaohjaavassa analyysissä on teoreettisia kytkentöjä, eli teoria toimii apuna analyysin etenemisessä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95-97) Apuna käytetään myös aineiston teemoittelua, jossa aineistosta poimitaan tutkimuskysymyksiin liittyviä keskeisiä aiheita. Siten voidaan vertailla eri teemojen esiintymistä ja ilmenemistä aineistossa. (Eskola & Suoranta 1998, 174)

Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi tukevat parhaiten tämän tutkimuksen tavoitteita, koska aineistona on pelkät vastuullisuusraportit. Sisällönanalyysillä voidaan nostaa vastuullisuusraporteista tutkimuskysymysten kannalta olennaisia asioita esille, sekä analysoida niitä

teorian avulla. Tutkimuksen näkökulma on myös sellainen, että muut tutkimus- tai analysointitavat eivät toisi lisäarvoa tai auttaisi pääsemään tutkimuksen tavoitteisiin.

3.2 Kohdeyritykset

Kohdeyritykset, eli Kemira, Kone ja Stora Enso ovat suomalaisia teollisuusalan yrityksiä, jotka edustavat eri teollisuuden osa-alueita. Kemira keskittyy teollisuuskemikaaleihin, Kone hissi- ja liukuporrasteknologiaan sekä Stora Enso metsäteollisuustuotteisiin. Siten tutkimukseen saadaan heterogeenisempi näkökulma teollisuusalan vastuullisuusraportoinnista. Taulukkoon 1 on eritelty vielä kohdeyritysten keskeisiä tunnuslukuja.

Kemira on kemikaaliratkaisuja tuottava yritys, joka keskittyy massa-, paperi-, öljy- ja kaasuteollisuuteen sekä veden käsittelyyn (Kemira 2021). Yritys korostaa vastuullisten prosessien ja tuotteiden tarjoamista asiakkailleen sekä kestävien yhteiskuntien rakentamista. Kemira lukee kilpailuetuihinsa asiakkaiden prosessi- ja resurssitehokkuuteen sekä laadukkaiisiin tuotteisiin ja asiantuntemukseen. Sen liiketoiminta on jaettu kahteen segmenttiin: Pulp & Paper (60 % liikevaihdosta) ja Industry & Water (40 % liikevaihdosta). (Kemira Annual Review 2020)

Kone on yksi maailman johtavista hissi- ja liukuporrasalan yrityksistä. Sen liiketoimintaan kuuluvat hissit, liukuportaat, automaattiovet sekä peruskorjaus- ja huoltopalvelut. (Kone, 2021) Kaupungistuminen, vastuullisuus ja teknologia ovat Koneen strategian avaintekijöitä. Lisäksi Kone jakaa strategiansa neljään osa-alueeseen: ydintuotteet ja -palvelut, uudet asiakasarvoa luovat ratkaisut, älykkäät ja kestävästi kehittyvät kaupungit sekä palveluliiketoiminta Kiinassa. (Kone vuosikertomus 2020)

Stora Enso on metsäteollisuusalan yritys, joka kehittää ja valmistaa puuhun ja biomassaan perustuvia ratkaisuja. Yritys kehittää uusiutuviin materiaaleihin perustuvia tuotteita ja teknologiaa. Stora Enson ydinarvoihin kuuluu vastuullinen suhtautuminen luontoon. (Stora Enso 2021) Stora Enson tarjoamat ratkaisut ovat vähän saastuttavia, ja yritys uskoo puusta

valmistettavien tuotteiden kasvuun tulevaisuudessa. Yrityksen tavoitteena on tuoda markkinoille biomateriaaliin perustuvia innovaatioita, jotka ovat myös ympäristöystävällisiä. (Stora Enso Annual Report 2020)

Tutkittavat yritykset ovat kaikki kansainvälisesti toimivia suuryrityksiä, minkä lisäksi teollisuusala on Suomelle taloudellisesti merkittävä erityisesti viennin kannalta. Tämän takia vastuullisuustrendin kasvaessa on perusteltua, että nämä yritykset pysyisivät mukana kehityksessä. Kohdeyritykset ovat raportoineet vastuullisuudestaan jo yli vuosikymmenen, mutta nykyisen vastuullisuuskeskustelun valossa kyseisillä yrityksillä on yhä suurempi paine toimia vastuullisesti jokaisella liiketoimintansa osa-alueella. Asiaa puoltaa myös EU:n ja valtion tekemät suositukset vastuullisuusraportoinnista.

	Liikevaihto 2010 milj. €	Liikevaihto 2020 milj. €	Liikevoitto 2010 milj. €	Liikevoitto 2020 milj. €	Henkilöstö 2010	Henkilöstö 2020
Kemira	2 160	2 427	156	215	5 000	4 921
Kone	4 987	9 939	698	1 250	33 755	60 000
Stora Enso	10 296	8 553	1 026	650	26 000	23 000

Taulukko 1: Kohdeyritysten tunnuslukuja

3.3 Aineiston keruu

Tutkimusaineisto on kerätty kohdeyritysten internetsivuilta löytyvistä vastuullisuusraporteista. Aineisto koostuu Kemiran, Koneen ja Stora Enson vastuullisuusraporteista sekä muista dokumenteista, kuten vuosikertomuksista, joista selviää vastuullisuus. Osalla yrityksistä vastuullisuusraportti on erillisenä kokonaisuutena, kun taas toisilla se on osana vuosikertomusta. Jokaiselta yritykseltä löytyy kuitenkin vastuullisuusraportit sekä vuodelta 2010 että 2020. Raporttien laajuus vaihtelee huomattavasti yritysten välillä: Stora Enson vuoden 2020 vastuullisuusraportti oli 74 sivua, kun taas Kemiran saman vuoden vastuullisuusraportti oli noin 15 sivuinen osana vuosikertomusta.

Aineistossa on huomioitava, että raportit ja niiden toteutus vaihtelivat paljon. Analysoinnin helpottamiseksi aineistoa on kategorisoitu, ja niitä käsitellään tutkimuskysymysten pohjalta omilla osioissaan neljännessä luvussa. Taulukoihin on kerätty tiedot käytetyistä viitekehystistä ja standardeista vuosina 2010 ja 2020. Lisäksi taulukoihin on lisätty tieto siitä, onko yrityksellä käytössään joitain omia raportointimenetelmiä tai alan sisäisiä vastuullisuussopimuksia, joihin yritys olisi sitoutunut.

Tavoitteisiin ja raporttien painotukseen liittyvä tieto kerrotaan puolestaan lainauksina ja nostoina raporteista. Vastuullisuusraporteista on poimittu tutkimuksen ja tutkimuskysymysten kannalta olennaisia teemoja, jotka kategorisoidaan tutkimuskysymysten mukaan. Kuten aiemmassa luvussa mainittiin, tarkoituksena on analysoida aineistoa teorian avulla, jotta näkökulmasta ei tulisi liian subjektiivinen. Teemoja käsitellään rinnakkain, jotta on mahdollista muodostaa vertailua yritysten välillä. Vertailun avulla muodostetaan käsitys siitä, ovatko kohdeyritykset kehittyneet samaan tahtiin vastuullisuusraportoinnissa, ja kuinka yhtenäistä raportointi on.

4 Tulokset

Tässä luvussa esitellään aineiston pohjalta tehty analyysi ja tutkimustulokset. Luku on jaettu tutkimuskysymysten pohjalta neljään osaan, joissa käsitellään tutkimuskysymysten kannalta olennaiset löydökset raporteista. Luvussa 4.4 yhdistetään alakysymysten tulokset, joiden avulla pyritään luomaan kokonaiskuva tutkimuksen tuloksista ja vastaamaan pääkysymyseen.

4.1 Mittaaminen ja raportointityökalut

Kohdeyrityksiltä löytyi huomattavan paljon erilaisia raportointityökaluja, joista monet olivat alan omia, pienempiä sopimuksia ja hankkeita. Lisäksi kaikki yritykset kertoivat yksityiskohtaisesti tuotantolaitosten tai tuotteiden päästöistä ja mittaamisesta, joita ei kuitenkaan esitellä tässä tutkimuksessa omana osionaan. Tähän osioon on pyritty valitsemaan merkittävimmät raportointityökalut, jotka olivat suhteellisen näkyviä raporteissa.

Alla olevaan taulukkoon on koottu kohdeyritysten käyttämät raportointityökalut vuonna 2010. Kansainväliset viitekehukset, standardit ja indeksit on valittu teoriaosan pohjalta, koska aiemman tutkimuksen perusteella niitä suositellaan käytettävän eniten. Lisäksi taulukkoon on lisätty kohdeyritysten käyttämät omat raportointijärjestelmät, jotka voivat olla joko yrityksen itse luomia, tai alan sisäisiä hankkeita. Näihin sisältyvät toiminta, jota ei tuoda ilmi muissa taulukossa mainituissa raportointityökaluissa.

	GRI	YK Global Compact	ISO	DJSI	AA1000	Yrityksen omat/toimialan raportointijärjestelmät
Kemira			x			EHSQ, Responsible Care
Kone	x	x	x			Environmental Excellence
Stora Enso	x	x	x	x	x	ESIA, CEPI

Taulukko 2: Kohdeyritysten käyttämät raportointityökalut vuonna 2010

Kuten taulukosta 2 nähdään, kohdeyritysten käyttämät raportointityökalut ovat vaihdelleet paljon vuonna 2010. Kemira on käyttänyt kohdeyrityksistä vähiten raportointityökaluja, sillä omien raportointijärjestelmiensä lisäksi se on hyödyntänyt vain ISO-standardeja. Kone on käyttänyt edellä mainittujen lisäksi GRI-viitekehystä ja Global Compactia. Stora Ensolla on ollut jo tuolloin käytössään kaikki esitellyt viitekehykset ja standardit, mutta omien raportointijärjestelmien osuus oli hyvin pieni vastuullisuusraportissa.

Taulukkoon voidaan muodostaa hyvin ”mustavalkoisesti”, mitä raportointityökaluja yritykset ovat käyttäneet. Todellisuudessa yrityksissä esiintyi kuitenkin eroja siinä, kuinka laajasti raportointityökaluja käytetään. Esimerkiksi Kone mainitsi vuoden 2010 vastuullisuusraportissaan sitoutuneensa ja allekirjoittaneensa Yhdistyneiden kansakuntien Global Compact -sopimuksen. Stora Enso totesi myös sitoutuneensa Global Compactiin, mutta esitti myös kaikki sopimuksen kohdat, joita se toteuttaa käytännössä.

Taulukossa 3 esitellään vastaavat raportointityökalut ja niiden käyttö yrityksissä vuonna 2020. Kahden vuoden taulukoita vertailemalla nähdään selkeästi, että raporteissa käytetyt raportointityökalut ovat samanlaistuneet. Kaikkia kohdeyrityksiä yhdistää erityisesti GRI:n käyttäminen laajasti, koska se on yksi merkittävin viitekehys vastuullisuuden mittaamisessa. Vertaillen kahta vuotta kuitenkin huomataan, että GRI:n käsittely on ollut jo laajaa aiemmin, ja sen käsittely säilyy samanlaisena vuodesta riippumatta.

	GRI	YK Global Compact	ISO	DJSI	AA1000	Yrityksen omat/toimialan raportointijärjestelmät
Kemira	x	x	x			EHSQ, Responsible care
Kone	x	x	x			Environmental Excellence
Stora Enso	x	x	x			Ethics and Compliance Self-Assesment Tool

Taulukko 3: Kohdeyritysten käyttämät raportointityökalut vuonna 2020

Hieman yllättäen kuitenkin Stora Enso on luopunut AA1000-standardista eikä raportista löytynyt enää mainintaa DJSI-indeksistä, jolloin yrityksellä on vuonna 2020 käytössään samat raportointityökalut kuin Kemiralla ja Koneella. Stora Enso eroaa kuitenkin edellä mainituista, sillä omien raportointijärjestelmien sijasta se tukeutuu ennemmin kolmansien osapuolien tarjoamiin viitekehysmalleihin, standardeihin ja indekseihin. Stora Enson raporteissa ei ollut yhtä esillä sen omat raportointijärjestelmät, kuin mitä Kemiralla ja Koneella. Toisaalta kansainvälisesti tunnettujen raportointityökalujen käyttäminen kuitenkin lisää yritysvastuun uskottavuutta ja luotettavuutta ulkopuolisten silmissä.

Kemiralla ja Koneella on ollut käytössään samoja omia raportointijärjestelmiä vuonna 2010 ja 2020. Samat raportointijärjestelmät ja sopimukset kertovat pitkän aikavälin suunnittelusta, ja sitoutumisesta yritysvastuuseen. Yli vuosikymmenen kestävä vastuullisuusstrategia ja hankkeisin sitoutuminen merkitsee myös vastuullisuuden sisällyttämisestä strategiaan.

Muutos raportointityökalujen käytössä tukee teoriaa siitä, että vastuullisuusraportointia pyritään yhdenmukaistamaan ja standardoimaan vertailun helpottamiseksi. Ainakin kohdeyritysten tapauksessa kehitystä on tapahtunut toivottuun suuntaan, eli raportointi on samankaltaistunut raportointityökalujen osalta. Lisäksi oman alan sisäisiin vastuullisuushankkeisiin sitoutuminen, omien raportointijärjestelmien luominen ja kansainvälisten raportointityökalujen käyttäminen osoittavat kaikki yhdessä, että yritykset ovat sitoutuneet kokonaisvaltaisesti vastuulliseen liiketoimintaan. Kun vastuullisuus on mukana yrityksen jokaisella osa-

alueella ja liiketoiminnan tasolla, on se myös todennäköisemmin integroituna yrityksen strategiaan.

4.2 Tavoitteet

Kaikilla yrityksillä löytyi vastuullisuuden liittyviä tavoitteita, jotka jakautuvat suurempiin strategisiin tavoitteisiin sekä yksittäisten liiketoimintojen tavoitteisiin. Tavoitteita löytyi monessa tasossa, joista osa menee päällekkäin. Useimmat tavoitteista olivat lyhyemmän aikavälin tavoitteita, jotka oli sidottu raportin julkaisuvuonna olleeseen strategiaan.

Kemiran vuoden 2010 ympäristötavoitteisiin on kuulunut jätevesien päästöjen minimoiminen, luonnonvarojen tehokas käyttö, teollisen jätteen vähentäminen ja energiatehokkuuden parantaminen. Lisäksi tavoitteena on ollut kansainvälistää ja sertifioida Kemiran oma hallinta- ja johtamisjärjestelmä.

Vuonna 2020 Kemiran tavoitteet on jaettu strategian mukaisesti turvallisuuteen, ihmisiin, veteen, kiertotalouteen ja ilmastoon. Turvallisuustavoitteena on onnettomuuksien vähentäminen, jota mitataan Total Recordable Injuries -mittarilla. Ihmiset -tavoitteena on monimuotoisuus ja inklusio, jossa tavoitellaan paikkaa alan parhaan 10 prosentin joukossa vuoteen 2025 mennessä. Vesitavoitteena on jatkuva makean veden intensiteetin parantaminen. Kiertotalouteen liittyy kaksi tavoitetta: jäte ja biopohjaisuus. Tavoitteena on vähentää jätettä 15 prosentilla vuoteen 2030 mennessä, ja toisena tavoitteena on luoda liikevaihtoa biopohjaisista tuotteista yli 500 miljoonaa euroa vuoteen 2030 mennessä. Ilmastotavoitteena on päästöjen vähentäminen 30 prosentilla vuoteen 2030 mennessä.

Koneen vuoden 2010 raportissa nousee usein esiin tavoite ”People Flow”. Kyseisen tavoitteen tarkoituksena on antaa asiakkaille ja käyttäjille paras mahdollinen käyttökokemus, mikä toteutuu ”innovatiivisilla, hintakilpailukykyisillä ja ympäristötehokkailla ratkaisulla”. Tavoitteeseen liittyy myös hissien ja liukuportaiden modernisointi, jolla pidennetään tuotteen elinkaarta ja toimitaan energiatehokkaammin. ”People flow” -tavoitteeseen kulminoituu

taloudellisuus, sosiaalinen vastuu ja ympäristöystävällisyys. Uusiksi tavoitteiksi/kehityskohteiksi on mainittu asiakaskokemus, työntekijöiden sitouttaminen, innovatiiviset ratkaisut People flow -strategiaan, palvelujohtajuus ja toimitusketjun parantaminen. Koneen pitkäaikaiset ympäristötavoitteet olivat energiatehokkuuden parantaminen, hiilijalanjäljen pienentäminen sekä hissien ja liukuportaiden modernisointi.

Vuonna 2020 Koneen tavoitteena on olla johtavassa asemassa yritys vastuussa. Yrityksellä on edelleen käytössä People flow- strategia, minkä lisäksi Kone on nimennyt uuden strategian ”Sustainable success with customers”. Tämän tavoitteena on luoda arvoa asiakassuhteisiin uusilla innovaatioilla sekä sitoa vastuullisuus yhä syvemmälle kaikkiin yrityksen toimintoihin.

Stora Enson vuoden 2010 tavoitteet oli jaettu viiteen osaan: ihmiset, puun ja kuidun lähteet, hankintaketjut, tehtaat ja ympäristö sekä ilmasto ja energia. Tavoitteita oli paljon, eikä raportista noussut niin sanotusti yhtä ”suurempaa” tavoitetta koko yrityksen tasolla. Tavoitteet liittyivät enemmän yksittäisiin liiketoimintoihin, eikä raportissa muodostettu koko strategian kannalta suuria suuntaviivoja. Tavoitteena on muun muassa turvallisuuden parantaminen ja onnettomuuksien ehkäiseminen, metsien vastuullinen käyttö, biodiversiteetistä huolehtiminen, tehtaiden päästöjen minimointi ja CO₂ -päästöjen vähentäminen.

Vuonna 2020 Stora Enson ympäristötavoitteena oli olla osallisena kiertotalouden luomisessa. Sosiaalisena tavoitteena oli vastuullinen työnantaja ja kumppani, joka rakentaa luottamusta liiketoimintaan. Taloudellisena tavoitteena on uusiutuvat tuotteet, jotka vastaavat kuluttajien vaatimukseen ympäristöystävällisemmästä ja kiertotalouden mukaisista ratkaisuista.

Yritysten tavoitteet ovat hyvin erilaisia ja vastuullisuusteemoja lähestytään usein eri näkökulmista, useimmiten yrityksen tuotteiden pohjalta. Vaikka näkökulmat ovat erilaiset, toistuu yrityksillä samat teemat vastuullisuusraporteissa. Vastuullisuustavoitteet olivat myös vahvasti sidottuina yritysten strategiaan, koska yhdenkään yrityksen

vastuullisuusraportoinnin rakenne tai tavoitteiden asettelu ei ollut säilynyt samanlaisena tutkittujen vuosien välillä. Vuoden 2020 tavoitteista huomaa, että ne edustavat ”suurempaa kuvaa”. Nämä tavoitteet eivät kuitenkaan ole yhtä konkreettisia kuin vuoden 2010 tavoitteet.

4.3 Vastuullisuusraporttien painotus

Vastuullisuusraporttien osa-alueiden painotuksessa tarkastellaan, missä suhteessa kohdeyritykset ovat raportoineet taloudellisesta, sosiaalisesta ja ympäristöllisestä vastuustaan. Yritysten lähestymistavat olivat hieman erilaisia, mutta periaatteissa kattoivat nämä näkökulmat, vaikkei niitä kerrottu kolmijaon mukaisesti raporteissa.

Kemiran vuoden 2010 vuosikertomuksessa kerrotaan code of conductista, joka jaetaan taloudelliseen, sosiaaliseen ja ympäristölliseen vastuuseen. Taloudellinen vastuu sisältää laskentaperiaatteet, totuudenmukaisuuden, vastuun yrityksen varojen suojelemisesta, sisäpiiritiedon suojeleminen sekä kilpailulakeihin ja eettiseen kilpailuun sitoutumisen. Sosiaalinen vastuu sisältää tasa-arvoisen kohtelun, luottamuksellisuuden, reilut kumppanuudet ja monikulttuurisuuden arvostamisen, lahjonnan kieltämisen, liiketoiminnan luotettavien kumppaneiden kanssa. Ympäristöllinen vastuu sisältää haitallisten vaikutusten minimoimisen ja estämisen, luonnon varojen tehokkaan käytön, ympäristöystävällisten tuotteiden kehittämisen ja ympäristöystävällisen liiketoiminnan kehittämisen.

Vuoden 2010 raportissa käsiteltiin yrityksen toimintoja kaikista kolmesta näkökulmasta, mikä loi tasapainoisuutta. Kemiran vastuullisuutta on selvitetty yrityksen vuosikertomuksessa 2010, mutta lisäksi yritys on julkaissut erillisen ympäristöraportin. Painotus siis kallistuu lopulta ympäristölliseen näkökulmaan, josta tuodaan eniten esille tuotantolaitosten, energiatehokkuutta sekä jätteen ja päästöjen vähentämistä.

Vuonna 2020 Kemira oli jakanut vastuullisuutensa hieman eri tavalla: tekijöinä ovat ihmiset, vesi, kiertotalous ja ilmasto, jotka yhdessä luovat tuottoa. Lisäksi kaikkiin tekijöihin liitetään turvallisuus. Kemiran mukaan tämä näkökulma vastuullisuuteen ylittää

vähimmäisvaatimukset ja alan odotukset. Raportti jakautuu siis näihin viiteen osaan, joiden avulla kerrotaan vastuullisuustavoitteista ja onnistumisista kuluneena vuonna.

Koneen vuoden 2010 raportti sisältää ympäristöllisen, sosiaalisen ja taloudellisen näkökulman. Taloudellinen näkökulma jää kuitenkin melko pinnalliseksi. Taloudellisesta vastuusta puhutaan omassa osiossaan, jossa vedotaan vakavaraisuuteen ja tulokselliseen kasvuun. Vastuullisuusraportissa käsitellään eniten Koneen omaa ”People Flow” -strategiaa, jossa esiintyvät myös ympäristöllinen ja sosiaalinen näkökulma. Näille kahdelle näkökulmalle on kuitenkin omistettu myös omat osionsa. Ympäristölliseen vastuuseen liitetään energiatehokkuus ja eri ympäristöstandardien toteuttaminen.

Vuonna 2020 Koneen vastuullisuusraportti on rakennettu pitkälti YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden mukaisesti. Vastuullisuusraportin osiot on jaettu sen mukaan, mitä kestävän kehityksen tavoitteita se toteuttaa. Vastuullisuusraportin osiot ovat ”Providing the most sustainable offering” ”Working towards a more sustainable future” ”Empowering our people and attracting the best talent” ja ”Enabling our partners and societies to prosper”.

Stora Enson vuoden 2010 raportissa vastuullisuus jaetaan viiteen osaan: ihmiset, puun ja kuidun lähteet, hankintaketjut, tehtaot ja ympäristö sekä ilmasto ja energia. Vastuullisuutta käsitellään näiden viiden osion näkökulmista, ja jokaisessa osiossa tarkennetaan taloudelliset, sosiaaliset tai ympäristölliset vaikutukset.

Vuoden 2020 raportissa Stora Enso toimii Triple Bottom Line -viitekehyksen pohjalta ja jakaa toimintansa taloudelliseen, sosiaaliseen ja ympäristölliseen näkökulmaan. Jokaiselle osiolle on määritelty suurempi tavoite, jota eritellään pienempiin osiin. Sosiaalinen vastuu jakautui työntekijöihin, yhteisöön ja liiketoimintaetiikkaan. Ympäristövastuu jakautui materiaaleihin, veteen ja energiaan, hiilidioksidiin sekä metsiin, viljelysmetsiin ja maankäyttöön. Taloudellinen vastuu jakautui asiakkaisiin, toimittajiin ja sijoittajiin.

Vuoden 2010 vastuullisuusraporteissa painotetaan huomattavasti ympäristöllistä näkökulmaa. Kaikki yritykset käsittelevät vastuullisuutta sosiaalisen, ympäristöllisen ja taloudellisen vastuun näkökulmista, vaikka sitä ei suoraan sanota. Vastuullisuus esitetään joissakin raporteissa strategian kautta, jolloin täytyy lukea rivien välistä, mitä vastuullisuuden näkökulmaa asia edustaa. Havaittavissa ei ollut selkeää kehityssuuntaa tutkittujen vuosien välillä, sillä esimerkiksi Kemiran vaihtaessa osa-alueiden jaottelun TBL:n mukaisesta jaottelusta strategian mukaiseksi, Stora Enso teki päinvastoin.

4.4. Vastuullisuusraportoinnin kehitys

Lähtökohdat olivat kaikilla yrityksillä kohtalaiset, mutta sekä alku- että lopputilanteessa oli nähtävissä hajontaa. Kirjallisuuskatsauksessa viitattiin Ellenrup Nielsenin & Thomsenin (2007) tutkimukseen, jossa kävi ilmi vastuullisuusraportoinnin epäjärjestelmällisyys ja yritysten erilaiset painotukset raporteissa. Saatujen tulosten perusteella myös tässä tutkimuksessa kävi ilmi, että vastuullisuusraportointi vaihtelee huomattavasti, kuten 14 vuotta vanhemmassa tutkimuksessa todettiin. Kohdeyrityksiltä löytyy paljon yhteisiä tekijöitä, mutta näkökulmat ja lähestymistavat vaihtelevat paljon.

Kohdeyritysten vastuullisuusraportit olivat vuonna 2010 hyvin eri vaiheessa, sillä yritys vastuuta toteutettiin eri laajuudessa. Stora Ensolla oli käytössään lähes kaikki teoriaosassa esitelty kansainväliset mittaristot, kun taas Kemiralla oli käytössään vasta ISO-standardit. Vastuullisuusraportoinnin luonne on ollut kuitenkin erilainen kyseisenä ajanjaksona, eikä vastuullisuus ole ollut yhtä globaali ja poliittinen aihe kuin nyt. Kehitys vastuullisuusraportoinnissa on näkyvää, sillä vuonna 2020 kohdeyritysten vastuullisuusraportit olivat ensinnäkin laajentuneet, mutta myös samanlaistuneet. Niillä on käytössään samanlaiset raportointityökalut ja samantyylliset tavoitteet.

Yritykset tuottavat vastuullisuusraportointia omaan liiketoimintaansa parhaiten nähden, mikä näkyi selkeästi vastuullisuusraporteissa. Näkökulmat pohjautuvat käytännössä tuotteiden ja liiketoiminnan perusteella, vaikka yleisesti ottaen yritykset käsittelevät samoja teemoja. Myös Ellenrup Nielsenin ja Thomsenin tutkimuksessa oli huomattu näitä asioita

vastuullisuusraporteissa. Erot eivät ole huomattavia, mutta esimerkiksi Stora Enso on ollut huomattavasti valveutuneempi vastuullisuusasioissa kuin Kone tai Kemira. Toisaalta yrityksiä ei voida täysin vertailla, koska ne edustavat erilaisia teollisuudenaloja. Siten niillä on erilaiset tavoitteet liiketoiminnalleen, vaikka kaikki kuitenkin tähtäävät ympäristöystävälliseen toimintaan.

Raporteista huomaa, että erilaisia standardeja ja viitekehyksiä käytetään laajemmin vuonna 2020. Raportointityökalujen käyttö heijastuu myös tavoitteisiin ja eri osa-alueiden painotukseen. Osalla yrityksistä oli laajasti käytössä vastuullisuusraportointityökaluja jo vuonna 2010, mutta enemmän raporteissa painotettiin paikallista kehitystä. Yritykset pyrkivät kertomaan yksittäisistä liiketoiminnoistaan, sekä niiden kehittämistä kohti ympäristöystävällisempää toimintaa. Vuonna 2010 kohdeyritykset perustivat vastuullisuustoimensa enemmän yrityksen sisäisiin valvontajärjestelmiin, kuin kansainvälisiin viitekehyksiin ja standardeihin. Ainoa kohdeyrityksistä selkeästi erottuva yritys vuoden 2010 vertailussa oli Stora Enso. Sillä oli käytössään laajasti kansainvälisiä standardeja, indeksejä ja viitekehyksiä. Sen tavoitteet olivat myös pidemmän aikavälin tavoitteita, kuin Kemiralla ja Koneella.

Yritysten tavoitteet ovat myös muuttuneet huomattavasti vuosikymmenessä. Osaltaan tähän vaikuttaa varmasti julkinen keskustelu ja painostus vastuullisuudesta. Vuosikymmenen alun raporteissa tavoitellaan vähähiilisempää toimintaa ja pyritään vähentämään saastuttavia liiketoimintoja. Kontrasti on suuri vuoteen 2020, jolloin trendinä on enemmän arvonaluonti vastuullisuuden avulla sekä vastuullisuuden sitominen yrityksen jokaiseen osa-alueeseen. Zeiselin (2020) mukaan vastuullisuusaiheet ovat aikaan sidottuja, mikä näkyi myös näiden raporttien vertailussa. Toisin sanoen kohdeyritykset toimivat vastuullisuusraportoinnissaan ajankuvan mukaisesti – tämän hetken vastuullisuustrendit heijastuvat raporteihin.

Kuten kirjallisuuskatsauksessa kävi jo aiemmin ilmi, on vastuullisuusraportit yleisesti ottaen olleet erilaisia ja niissä on painotettu eri asioita. Kuitenkaan tutkimustulosten perustella vastuullisuusraporttien osa-alueiden painotuksessa ei ollut tapahtunut kehitystä yhtenäisempään suuntaan vuosikymmenessä. Raporttien luonne on keskenään hyvin erilainen, vaikka teemoja käsitellä sosiaalisen, taloudellisen ja ympäristöllisen näkökulmien kautta. Painotuksen

suurin kehitys oli siinä, että sosiaalista ja taloudellista vastuuta käsiteltiin hieman enemmän, eikä ympäristöllinen näkökulma enää ollut yhtä suuressa asemassa.

Kohdeyritykset ovat tehneet vastuullisuusraportointia jo pitkään, joten oli oletettavaa, että niiden vastuullisuusraportointi mukailisi yleistä ilmapiiriä vastuullisuusraportoinnin suhteen. Varsinkin vuonna 2020 yritykset olivat omaksuneet tunnetuimmat raportointityökalut sekä laajentaneet tavoitteitaan pidemmän aikavälin tavoitteiksi. Painotus vaihteli yrityksittäin, mutta vertaillessa yritysten omia raportteja keskenään, oli kehitystä huomattavissa. Strategia vaikutti olevan enemmän sidoksissa siihen, mitä asioita raportissa tuodaan esille.

5 Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten vastuullisuusraportointi on kehittynyt suomalaisissa teollisuusalan yrityksissä vuosina 2010 ja 2020. Tutkimus aloitettiin aiempaan kirjallisuuteen tutustumisella, sekä keskeisten käsitteiden määrittelemisellä. Lisäksi kirjallisuuskatsauksessa perehdyttiin vastuullisuusraportoinnin historiaan, jotta tämänhetkistä tilannetta voidaan ymmärtää paremmin. Kuten tutkielman alussa mainittiin, on vastuullisuuskeskustelu laajentunut huomattavasti 2010-luvulla. Tällä perusteella oli oletettavaa, että vastuullisuusraportointi olisi kehittynyt kohdeyrityksissä. Tutkimustulosten perusteella kehitystä oli tapahtunut jokaisella tutkitulla osa-alueella. Tutkielman päätutkimus kysymyksenä oli:

Miten vastuullisuusraportointi on kehittynyt suomalaisissa teollisuusalan yrityksissä vuosina 2010 ja 2020?

Vastuullisuusraporttien analysoimisen perusteella vastuullisuusraportointi on muuttunut siten, että se on kokonaisvaltaisempaa ja enemmän kytköksissä yrityksen strategiaan. Aiempi tutkimus myös on osoittanut, että vastuullisuusraportoinnin viimeisimpänä kehityspykälänä on ollut strategisempi suhtautuminen vastuullisuuteen. Arena et al. (2015) mukaan kokonaisvaltainen yritys vastuuseen sitoutuminen sisältää strategisen päätöksenteon. Esimerkiksi Kolkin (2003) ja Rupleyn et al. (2015) tutkimusten perusteella yhä useammat yritykset keräävät dataa ja raportoivat säännöllisesti vastuullisuudesta tavallisen taloudellisen raportoinnin rinnalla. Rupleyn et al. mukaan myös strategisen tiedon sitominen tulevaisuudennäkymiin tulee näkymään raportoinnissa. Tämäkin näkyi tutkituissa raporteissa esimerkiksi tavoitteiden muodossa, jotka oli sidottu yrityksen strategiaan.

Millä tavoin vastuullisuutta on mitattu?

Vastuullisuutta mitattiin kumpanakin vuonna raportointityökaluilla, jotka koostuivat kansainvälisistä viitekehyksistä, standardeista ja indekseistä sekä yrityksen omista raportointijärjestelmistä. Yrityksissä käytetyt raportointityökalut olivat linjassa aiemman tutkimuksen

muun muassa Tschopp & Huefnerin (2015) kanssa siitä, mitkä niistä ovat merkittävimpiä. Kaikki yritykset olivat omaksuneet tutkimusten mukaiset tärkeimmät vastuullisuutta kuvaavat mittarit. Hajontaa kuitenkin löytyi eri vuosina, mutta raportointityökalut näyttivät samankaltaistuneen vuosikymmenessä. Tätä kehitystä tukee myös valtioiden ja kansainvälisten järjestöjen toiveet yhtenäisemmästä raportoinnista. Fortainer et al. (2011) mukaan vastuullisuusraportoinnin yhtenäistämistä on jo jossain määrin tapahtunut ja kansainväliset ponnistelut raportointityökalujen luomiseksi ovat tuottaneet tulosta. Tässä tutkimuksessa todettiin myös, että tutkitut kansainväliset yritykset olivat omaksuneet kansainvälisiä standardeja ja viitekehyksiä.

Mitä vastuullisuuden osa-alueita vastuullisuusraporteissa painotetaan?

Painotus vaihteli yrityksittäin, joten raporttien välillä ei ollut havaittavissa selkeää trendiä vuosien välillä. Tutkimuksessa oli tarkoituksena tarkastella painotusta sosiaalisen, taloudellisen ja ympäristöllisten näkökulmien kautta. Osa yrityksistä oli jakanut raportin näiden osa-alueiden mukaisesti, kun toiset taas käsittelivät vastuullisuusteeman strategian osa-alueiden kautta. Tällöin osa-alueiden painotusta oli vaikeampi arvioida. Jokaiselta yritykseltä löytyivät kuitenkin TBL:n mukaiset osa-alueet kummankin vuoden vastuullisuusraporteista, vaikka raportin rakennetta ei välttämättä ollut jaoteltu TBL:n mukaisesti. TBL:n kolmijakaisuutta ei ole nähty aina positiivisessa valossa, ja Lozano & Huisin (2011) ovat ehdottaneet mallia, jossa turvallisuus ja biodiversiteetti otetaan osaksi tarkastelua. Tällaista jaottelua oli myös nähtävissä yrityksissä. Yleisesti ottaen vuonna 2020 painotus oli tasapainoisempaa, sillä esimerkiksi sosiaalinen vastuu oli saanut enemmän tilaa raporteissa. Esimerkiksi Jitmanerojin (2016) mukaan sosiaalinen vastuu on tärkeää erityisesti teollisuusalan yrityksissä.

Miten yritysten tavoitteet ovat muuttuneet tutkittuina vuosina?

Vastuullisuustavoitteet ovat muuttuneet kokonaisvaltaisemmiksi ja ne tukevat yrityksen kokonaisstrategiaa. Aiemman tutkimuksen, muun muassa Christofi et al. (2012) ja Rasche et al. (2017) mukaan vastuullisuusraportointi on ollut pitkään mainehaittojen ja ympäristökatastrofien ehkäisemistä, mitä se edelleen jossain määrin on. Yritykset puhuivat esimerkiksi

siitä, miten tuotantolaitokset muuttuvat vähäpäästöisemmiksi ja miten he estävät paremmin onnettomuuksia, jolloin tavoitteena on ennaltaehkäistä mahdollisia ongelmia. Tavoitteet olivat vuosikymmenessä muuttuneet abstrakteimmiksi, jolloin tavoitteiden konkreettinen toteutus ei ole yhtä läpinäkyvää. Lisäksi tavoitteet kytkeytyivät enemmän raportointityökaluihin, joiden avulla jotkin yritykset muodostivat tavoitteita. Yritysten tavoitteiden muuttuminen vaikutti liittyvän kokonaisvaltaisemman vastuullisuuden siirtymään, jota käsiteltiin myös aiemmin kirjallisuuskatsauksessa.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että vastuullisuusraportointi on tämänkin tutkielman perusteella muuttuva ilmiö, johon vaikuttaa ajan kuva. Kohdeyrityksiksi oli valittu kansainvälisiä suuryrityksiä, ja niillä on painetta tuottaa raportointia, joka resonoi sijoittajille ja muille sidosryhmille. Vuonna 2010 vastuullisuutta tuotiin ensinnäkin pienemmässä mittakaavassa, minkä lisäksi kansainvälisten viitekehysten osuus ei ollut keskimäärin suuri tutkituissa yrityksissä. Vuonna 2020 vastuullisuusraportointi oli kaikissa yrityksissä enemmän sidoksissa strategiaan, koska vastuullisuutta tuotiin esiin strategian kulmakivien kautta. Yritysvastuun ja vastuullisuuden määritelmä on laajentunut vuosien varrella, joten vastuullisuuden mittaaminen ja tavoitteiden asettaminen tulevat muuttumaan edelleen.

Kuten kaikissa tutkimuksissa, myös tässä tutkimuksessa on rajoituksia. Otos on ensinnäkin hyvin pieni, sillä kohdeyrityksiä oli kolme. Niinpä tutkimusta ei voida yleistää koko teollisuusalaa kohtaan, vaan kyseessä oli ennemmin ilmiön tutkiminen. Tämä tutkimus antoi vastaukset tutkimuskysymyksiin, mutta kuten laadullisissa tutkimuksissa yleisesti, ei tuloksia voida yleistää. Tutkimustuloksista kuitenkin löytyi yhteneviä piirteitä aiemman tutkimuksen, eli voidaan päätellä kyseessä olevan jonkinlainen trendi.

Vaikka tutkimuksesta saatiin tuloksia, jätti se myös avoimia kysymyksiä vastuullisuusraportoinnin kehityksestä. Tässä tutkimuksessa keskityttiin siihen, miten vastuullisuusraportointi on kehittynyt. Esimerkiksi näkökulma, mitkä tekijät ovat saaneet yritykset kehittämään vastuullisuusraportointiaan, jäivät uupumaan. Sisällönanalyysia voitaisiin laajentaa haastatteleamalla kohdeyrityksiä. Aihetta voidaan spekuloida, mutta yritysten oma näkökulma antaisi selkeän vastauksen vastuullisuusraportoinnin merkitykseen yrityksessä.

Lisäksi teoriaosassa sivuttiin julkisen vallan, kansainvälisten järjestöjen ja sidosryhmien painostusta vastuullisuusraportointiin. Yksi mahdollinen jatkotutkimusaihe olisi, miten sidosryhmien painostus on vaikuttanut vastuullisuusraportointiin. Tähän kytkeytyy myös yrityksen omat motiivit tehdä vastuullisuusraportointia, mikä antaisi mielenkiintoisen näkökulman. Lisäksi voitaisiin tutkia, mitkä asiat ovat erityisesti vaikuttaneet vastuullisuusraportoinnin kehitykseen, jos halutaan ymmärtää vastuullisuustrendin mahdollisia kehityssuuntia.

Lähteet

AccountAbility (2021) Standards [verkkodokumentti]. [Viitattu 9.11.2021]. Saatavilla: <https://www.accountability.org/standards/>

Aras, G. & Crowther, D. (2008) Governance and sustainability: An investigation into the relationship between corporate governance and corporate sustainability. *Management Decision*, 46(3), 433-448.

Arena, C., Bozzolan, S. & Michelon, G. (2015) Environmental Reporting: Transparency to Stakeholders or Stakeholder Manipulation? An Analysis of Disclosure Tone and the Role of the Board of Directors. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*. 22(6), 346-361.

Carroll, A. (2021) Corporate Social Responsibility: Perspectives on the CSR Construct's Development and Future. *Business & Society*, 60(6), 1258-1278.

Christofi, A., Christofi, P. & Sisaye, S. (2012) Corporate sustainability: historical development and reporting practices. *Management Research Review*, 35(2), 157-172.

Ellerup Nielsen, A. & Thomsen, C. (2007) Reporting CSR - what and how to say it? *Corporate Communications*, 12(1), 25-40.

Eskola, J. & Suoranta, J. (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. p. Jyväskylä: Gummerus.

Euroopan Unioni (2014) Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/95/EU.

Fifka, M. & Drabble, M. (2012) Focus and Standardization of Sustainability Reporting - A Comparative Study of the United Kingdom and Finland. *Business Strategy and the Environment*, 21(7), 455-474.

Fortanier, F., Kolk, A. & Pinkse, J. (2011) Harmonization in CSR Reporting: MNEs and Global CSR Standards. *Management International Review*, 51(5), 665-696.

Global Reporting Initiative (2021) A Short introduction to the GRI Standards [verkkodokumentti]. [Viitattu 9.11.2021]. Saatavilla: <https://www.globalreporting.org/media/wtafl4tw/a-short-introduction-to-the-gri-standards.pdf>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2014) Tutki ja Kirjoita. 19. p. Helsinki: Tammi.

Jitmaneroj, B. (2016) Reform priorities for corporate sustainability: Environmental, social, governance, or economic performance? *Management Decision*, 54(6), 1497-1521.

Kemira (2010) Annual Report. Helsinki: Kemira Oyj.

Kemira (2010) Environmental Report. Helsinki : Kemira Oyj.

Kemira (2020) Annual Review. Helsinki: Kemira Oyj.

Kemira (2021) Konserni [verkkodokumentti]. [Viitattu 29.11.2021]. Saatavilla: <https://www.kemira.com/fi/konserni/>

Kolk, A. (2003) Trends in sustainability reporting by the Fortune Global 250. *Business Strategy and the Environment*, 12(5), 279-291.

Kolk, A. (2004) A decade of sustainability reporting: developments and significance. *International Journal of Environment and Sustainable Development*, 3(1), 51-64.

Kone (2010) Kone Responsibility Report. Helsinki: KONE Corporation.

Kone (2020) Kone Sustainability Report. Helsinki: KONE Corporation.

Kone (2020) Vuosikertomus. Helsinki: KONE Corporation.

Kone (2021) Kone yrityksenä [verkkodokumentti]. [Viitattu 29.11.2021]. Saatavilla: <https://www.kone.fi/tietoa-meista/kone-yrityksena/>

KPMG (2020) The KPMG Survey of Sustainability Reporting 2020.

Lapan, S., Quartaroli, M. & Riemer, F. (2012) Qualitative research: and introduction to methods and designs. 1. p. San Fransisco: Jossey-Bass.

Lozano, R. & Huisingh, D. (2011) Inter-linking issues and dimensions in sustainability reporting. *Journal of Cleaner Production*, 19(2), 99-107.

Milne, M. & Gray, R. (2013) W(h)ither Ecology? The Triple Bottom Line, the Global Reporting Initiative, and Corporate Sustainability Reporting. *Journal of Business Ethics*, 118(1), 13-29.

Norman, W. & MacDonald, C. (2004) Getting to the Bottom of "Triple Bottom Line". *Business Ethics Quarterly* 14(2), 243-262.

Rasche, A., Morsning, M. & Moon, J. (2017) Corporate Social Responsibility: Strategy, Communication, Governance. 4. p. Cambridge: Cambridge University Press.

Rupley, K., Brown, D. & Marshall, S. (2017) Evolution of corporate reporting: From stand-alone corporate social responsibility reporting to integrated reporting. *Research in Accounting Regulation* 29(2), 172-176.

S&P Global (2021) DJSI Index Family [verkkodokumentti]. [Viitattu 9.11.2021]. Saatavilla: <https://www.spglobal.com/esg/performance/indices/djsi-index-family#objective>

Searcy, C. (2016) Measuring enterprise sustainability. *Business Strategy and the Environment*, 25(2), 120-133.

SFS (2021) ISO 14000 Ympäristöjohtamisen standardisarja [verkkodokumentti]. [Viitattu 9.11.2021]. Saatavilla: <https://sfs.fi/standardeista/tutustu-standardeihin/suosittu-standardit/iso-14000-ymparistojohtamisen-standardisarja/>

Siew, R. (2015) A review of corporate sustainability reporting tools (SRTs). *Journal of Environmental Management*, 164, 180-195.

Stora Enso (2010) Stora Enso Global Responsibility Report. Helsinki: Stora Enso Oyj.

Stora Enso (2020) Annual Report. Helsinki: Stora Enso Oyj.

Stora Enso (2021) Tietoa Stora Ensosta [verkkodokumentti]. [Viitattu 29.11.2021]. Saatavilla: <https://www.storaenso.com/fi-fi/about-stora-enso>

Tilastokeskus (2021a) Suomi lukuina [verkkodokumentti]. [Viitattu 30.11.2021]. Saatavilla: https://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluetteloyytilsul_202100_2021_23490_net_p2.pdf

Tilastokeskus (2021b) Kauppa [verkkodokumentti]. [Viitattu 30.11.2021]. Saatavilla: https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_kotimaankauppa.html

Tschopp, D. & Huefner, R. (2015) Comparing the evolution of CSR reporting to that of financial reporting. *Journal of business ethics*, Vol 127, nro. 3, s. 565-577.

Tschopp, D. & Nastanski, M. (2014) The Harmonization and Convergence of Corporate Social Responsibility Reporting Standards. *Journal of Business Ethics*, 125(1), 147-162.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. p. Jyväskylä: Tammi.

Työ- ja elinkeinoministeriö (2021) Vastuullisuusraportointi [verkkodokumentti]. [Viitattu 7.11.2021]. Saatavilla: <https://tem.fi/vastuullisuusraportointi>

UNCC (2021) The Paris Agreement [verkkodokumentti]. [Viitattu 7.11.2021]. Saatavilla: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>

World Economic Forum (2020) Toward Common Metrics and Consistent Reporting of Sustainable Value Creation [verkkodokumentti]. [Viitattu 16.10.2021]. Saatavilla: <https://www.weforum.org/whitepapers/toward-common-metrics-and-consistent-reporting-of-sustainable-value-creation>

Yhdistyneet kansakunnat (2021a) Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development [verkkodokumentti]. [Viitattu 7.11.2021] Saatavilla: <https://sdgs.un.org/2030agenda>

Yhdistyneet kansakunnat (2021b) YK:n Global Compactin kymmenen periaatetta [verkkodokumentti]. [Viitattu 9.11.2021]. Saatavilla: <https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles>

Yhdistyneet kansakunnat (2015) Global Compact [verkkodokumentti]. [Viitattu 9.11.2021]. Saatavilla: <https://www.unglobalcompact.org/library/1331>

Zeisel, S. (2020) Is sustainability a moving target? A methodology for measuring CSR dynamics. *Corporate Social-Responsibility and Environmental Management* 27(1), 283-296.